

RAAP-NOTITIE *nummer*

Heemstedsekanaaldijk/Overeindse weg

Gemeente Nieuwegein

Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend
veldonderzoek (karterende fase)

Colofon

Opdrachtgever: De gemeente Nieuwegein

Titel: Plangebied Heemstedsekanaaldijk/Overeindseweg, gemeente Nieuwegein;
archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (karterende fase)

Status: 1e concept

Datum: april 2011

Auteur: drs. S. Warning

Projectcode: NGKD2

Bestandsnaam: NO*nummer*_NGKD2

Projectleider: drs. S. Warning

Projectmedewerker: dhr. J.E. Pruim

Autorisatie: drs. J. van Beek

Bewaarplaats documentatie: RAAP West-Nederland

Bevoegd gezag: gemeente Nieuwegein (mevr. E. Sleijpen)

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2011

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Nieuwegein heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in april 2011 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in plangebied Heemstedsekanaaldijk/Overeindseweg in Nieuwegein, gemeente Nieuwegein. De aanleiding voor dit onderzoek is het voornemen om op deze locatie het bruggenhoofd van een fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal te realiseren. Het onderzoek is nodig in het kader van een wijziging in het bestemmingsplan, aangezien naar verwachting eventueel aanwezige archeologische waarden bij toekomstige graafwerkzaamheden in het gebied zullen worden verstoord. Een archeologische onderbouwing met betrekking tot de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden is derhalve wenselijk conform het vigerend gemeentelijk beleid.

- Op basis van het bureauonderzoek geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Deze vindplaatsen worden op de
- Tijdens het veldonderzoek zijn de verwachte stroomgordelafzettingen aangetroffen. De stroomgordelafzettingen bestaan uit oever-, geul- en beddingafzettingen.
- Tijdens het veldonderzoek is in boringen 1 en 12 enkele spikkels houtskool in de oeverafzettingen (resp. 0,7-0,9 m –Mv en 0,45-0,8 m –Mv) aangetroffen. In de overige boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Op basis van de resultaten van het onderzoek wordt aanbevolen in de op figuur 2 aangegeven zones, rondom boringen 1 en 12, archeologische maatregelen te treffen. Aanbevolen wordt om geen bodemingrepen in deze zones uit te voeren. Indien wel bodemingrepen in deze zone gepland worden, wordt aanbevolen om een aanvullend onderzoek in de vorm van een waarderend booronderzoek uit te laten voeren.

Voor het overige deel van het plangebied worden geen archeologische maatregelen noodzakelijk geacht.

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt de gemeente Nieuwegein een selectiebesluit.

- *contactpersoon overheid:* drs. E. Sleijpen (gemeentearcheoloog)
- *contactpersoon RAAP:* drs. S. Warning (projectleider)

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
Inhoudsopgave	3
Administratieve gegevens	5
1 Inleiding.....	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Ligging van het plangebied	6
1.3 Planomschrijving	6
1.4 Doel- en vraagstelling	6
1.4 Kwaliteit	7
2 Bureauonderzoek.....	8
2.1 Methode.....	8
2.2 Samenvatting bureauonderzoek	8
2.3 Gespecificeerde archeologische verwachting	8
3 Veldonderzoek	10
3.1 Methode.....	10
3.2 Resultaten.....	10
4 Conclusies en aanbevelingen	12
4.1 Conclusies	12
4.2 Aanbevelingen.....	12

Administratieve gegevens

Projectcode	NGKD2	
ARCHIS Onderzoeksmelding	45987	
Type onderzoek	karterend booronderzoek	
Opdrachtgever	gemeente Nieuwegein	
Contactpersoon	dhr. B.P. van Asselt	
Onderzoekskader	wijziging bestemmingsplan	
Locatie	<i>Toponiem</i>	Overeindseweg
	<i>Plaats</i>	Nieuwegein
	<i>Gemeente</i>	Nieuwegein
	<i>Provincie</i>	Utrecht
	<i>Oppervlakte plangebied</i>	22 ha, waarvan 1,7 ha onderzocht zal worden
	<i>Kaartblad</i>	38F
	<i>Centrumcoördinaat</i>	136.545/449.897
Bevoegde overheid	gemeente Nieuwegein	
Contactpersoon	mevr. E. Sleijpen	
Onderzoekperiode	april 2011	
Afbakening onderzoeksgebied	Het karterend booronderzoek zal beperkt blijven tot één perceel in het noorden van het plangebied (figuur 1).	
ARCHIS-vondstmelding	niet van toepassing	
ARCHIS-waarnemingen	niet van toepassing	

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In opdracht van de gemeente Nieuwegein heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in april 2011 een Inventariserend Veldonderzoek (IVO), karterende fase door middel van boringen uitgevoerd in plangebied Heemstedsekanaaldijk/Overeindseweg in Nieuwegein, gemeente Nieuwegein. De aanleiding voor dit onderzoek is het voornemen om op deze locatie het bruggenhoofd van een fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal te realiseren. Het onderzoek is nodig in het kader van een wijziging in het bestemmingsplan, aangezien naar verwachting eventueel aanwezige archeologische waarden bij toekomstige graafwerkzaamheden in het gebied zullen worden verstoord.

1.2 Ligging van het plangebied

Het plangebied ligt ten zuiden van de Overeindseweg en ten oosten van de Heemstedsekanaaldijk. Het plangebied ligt ten noordoosten van de bebouwde kom van Nieuwegein (figuur 1). Het plangebied heeft een oppervlak van circa 17 ha en is momenteel in gebruik als grasland. De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in figuur 2.

1.3 Planomschrijving

Over het Amsterdam-Rijnkanaal zal een fietsbrug gebouwd worden, waarvan het bruggenhoofd in het plangebied komt te liggen. Tevens zullen er in het plangebied fietspaden aangelegd worden. De omvang en diepte van de ingrepen is nog niet bekend en hangt mede af van de resultaten van het archeologisch vooronderzoek.

1.4 Doel- en vraagstelling

De doelstelling van het veldonderzoek is het toetsen, aanvullen en vaststellen van de reeds in het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting (Warning, 2009). Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 4 een advies geformuleerd, waarbij kansarme zones van het plangebied worden uitgesloten en kansrijke zones kunnen worden geselecteerd voor behoud of eventueel vervolgonderzoek. Om deze doelstelling te kunnen verwezenlijken, worden de volgende onderzoeksvragen gesteld:

- Zijn in het plangebied archeologisch relevante geo(morfo)logische eenheden of archeologische resten aanwezig die (mogelijk) bedreigd worden door de geplande inrichting?
- Op welke diepte bevinden zich de archeologisch interessante lagen?

- Is de bodemopbouw in het plangebied zodanig intact dat archeologisch vervolgonderzoek zinvol is?
- Is in het plangebied vervolgonderzoek noodzakelijk en welke methoden zouden hierbij kunnen worden ingezet?

Indien archeologische resten worden aangetroffen, zullen bovendien de volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat is de aard van de archeologische resten die zijn aangetroffen?
- Wat is de diepteligging, dikte en stratigrafische positie van de archeologische laag waarin de resten zijn aangetroffen?
- Kan op basis van deze archeologische resten de gespecificeerde archeologische verwachting worden bijgesteld?

1.4 Kwaliteit

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl) en de richtlijnen van de provincie Utrecht.

Voor de in deze notitie genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar tabel 1. Daarnaast is achter in dit rapport een verklarende woordenlijst met gebruikte afkortingen opgenomen en worden enkele vaktermen nader beschreven.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Ten behoeve van het archeologisch vooronderzoek in het plangebied is door RAAP een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van het bureauonderzoek is een gespecificeerde verwachting opgesteld (Warning, 2009).

2.2 Samenvatting bureauonderzoek

Op basis van het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied op de Jutphase stroomgordel ligt. De Jutphase stroomgordel heeft een begindatering van circa 2250 voor Chr. en een einddatering van circa 850 voor Chr. (Berendsen & Stouthamer, 2001).

Met het inactief raken van de stroomgordel, rond 1000 voor Chr. zal de hele stroomgordel een geschikte locatie voor bewoning zijn geworden, met uitzondering van de als natte depressie achtergebleven restgeul.

Tijdens eerder uitgevoerde veldonderzoeken in het gebied zijn archeologische vindplaatsen uit de Late IJzertijd tot en met de Middeleeuwen aangetroffen. Tijdens deze onderzoeken is tevens gebleken dat de zone langs de Heemstedse kanaaldijk in het recente verleden is afgegraven of opgespoten.

2.3 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van de ligging van het plangebied op de Jutphase stroomgordel en de datering daarvan, geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Deze vindplaatsen worden op de stroomgordelafzettingen van de Jutphase stroomgordel verwacht.

Vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Late IJzertijd zullen naar verwachting bestaan uit losse boerderijplaatsen. De omvang van de vindplaatsen zal in de orde van 1000 - 5000 m² liggen. De vindplaatsen of delen ervan zullen zich kenmerken door de aanwezigheid van een archeologisch vervuilde cultuurlaag.

Op basis van voorgaande onderzoeken in het plangebied wordt verwacht dat er nog sporen van bewoning uit de Late IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen in het plangebied aanwezig zijn. Archeologische resten kunnen van direct onder de bouwvoor tot op een dieper niveau (ca 1,5 m - Mv) verwacht worden. De nederzettingen uit de Late IJzertijd en Romeinse tijd zullen zich kenmerken door de aanwezigheid van een cultuurlaag en een omvang hebben van 2500 - > 10000 m². Boerderijplaatsen uit de Late Middeleeuwen kunnen relatief kleine verhoogde terreinen betreffen. Uit het Utrechtse rivierengebied zijn grote nederzettingen uit deze periode bekend (5000 - > 10000 m²). Aangezien vanaf de Vroege IJzertijd vermoedelijk geen of nauwelijks sedimentatie in het gebied heeft plaatsgevonden, worden de resten van vindplaatsen

uit deze periode direct onder het maaiveld verwacht. Door latere landbouwactiviteiten kan de cultuurlaag deels zijn verdwenen.

Op grond van de kadastrale minuut uit de periode 1811-1832 worden geen overblijfselen (funderingen) van een gebouw uit de Nieuwe en Nieuwste tijd (periode 16e - 18e eeuw) in het plangebied verwacht. De bebouwing die op de kadastrale minuut staat aangegeven staat momenteel nog in het plangebied.

Mogelijk is in een deel van het plangebied de bodem verstoord omdat er grond is afgegraven en opgespoten. Indien dat het geval is, dient de verwachting naar beneden te worden bijgesteld. De mate van verstoring van de bodem en de omvang daarvan dient met een inventariserend veldonderzoek vastgesteld te worden.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een booronderzoek karterende fase. Het karterend veldonderzoek had een tweeledig doel. Ten eerste diende het booronderzoek om inzicht te krijgen in de bodemkundige situatie in het plangebied, om daarmee de gespecificeerde archeologische verwachting te toetsen. Ten tweede diende het karterend booronderzoek om een eventuele archeologische resten op te sporen. Daartoe zijn 17 boringen verricht in een grid van 30 bij 35 m (figuur 2). De boringen in een raai versprongen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, waardoor een systeem van gelijkbenige driehoeken ontstond.

Op de onbegroeide delen van het plangebied, zoals kale akkers, is het mogelijk aan het oppervlak waarnemingen te doen. Door ploegen, door het opschonen van slootkanten of in molshopen kunnen eventueel ondiep in de bodem aanwezige archeologische indicatoren aan het oppervlak komen te liggen. De aanwezigheid van dit materiaal kan duiden op een mogelijke archeologische vindplaats in of nabij het plangebied. Het plangebied bestond uit gras en was niet geschikt voor een oppervlaktekartering. Ook zijn er geen molshopen in het gras aangetroffen die geïnspecteerd konden worden. De slootkanten waren niet schoongemaakt en daarom ook niet geschikt voor het uitvoeren van visuele inspectie.

Er is geboord tot maximaal 4,0 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. Beneden het grondwater is gebruik gemaakt van een gutsboor. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven met behulp van een veldcomputer en het programma Boormanager DEBORAH (Bijlage 1). Alle boringen zijn ingemeten met behulp van een RTK-GPS (x-, y- en z-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld door middel van verbrokkelen en snijden gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken).

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

Tijdens het veldonderzoek is in het plangebied een 10 tot 35 cm dikke bouwvoor aangetroffen. De bouwvoor bestaat uit donkergrijsbruin, matig humeus zand of klei. Onder de bouwvoor is een verstoord pakket aangetroffen. Dit pakket bestaat uit (bruin)grijze, uiterst siltige tot sterk zandige klei met zandbrokken of zand met kleibrokken. De dikte van het verstoorde pakket varieert van 10 tot 180 cm. In dit pakket is recent baksteenpuin en enkele spikkel houtskool waargenomen. Deze laag is ontstaan door het omzetten van de grond waarbij de bovengrond vermengd is geraakt met de eronder liggende afzettingen.

Stroomgordelafzettingen

Onder de bouwvoor of het verstoorde pakket zijn natuurlijke, onverstoorde afzettingen aangetroffen. De top van deze afzettingen is tussen 0,2 en 2,0 m –Mv aangetroffen. In 6 boringen (boringen 1, 2, 4, 5, 12 en 15) is onder het verstoorde pakket grijze tot lichtbruingrijze, sterk siltige, tot zwak zandige klei aangetroffen, geïnterpreteerd als oeverafzettingen van de Jutphaas stroomgordel. De sterk siltige klei is kalkloos en gaat naar onder toe over in sterk zandige, kalkrijke klei. De top van de oeverafzettingen is tussen 0,2 en 0,55 m –Mv (1,22 en 0,64 m +NAP) aangetroffen. Onder de oeverafzettingen is grijs, matig siltig zand met kleilagen aangetroffen. Het zand is kalkrijk en is geïnterpreteerd als geulafzettingen. In 8 boringen zijn de geulafzettingen direct onder de bouwvoor of het verstoorde pakket aangetroffen (boringen 8 t/m 11, 13, 14, 16 en 17). De geulafzettingen gaan tussen 0,7 en 1,8 m –Mv over in matig fijn tot matig grof zand, geïnterpreteerd als beddingzand.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek is in boringen 1 en 12 een enkele spikkel houtskool in de oeverafzettingen (resp. 0,7-0,9 m –Mv en 0,45-0,8 m –Mv) aangetroffen. In de overige boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. In het verstoorde pakket is recent baksteen puin en enkele spikkels houtskool waargenomen. Aangezien deze indicatoren in het geroerde pakket zijn waargenomen, vormen deze indicatoren geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een vindplaats in het plangebied.

Synthese

Tijdens het veldonderzoek zijn de verwachte stroomgordelafzettingen aangetroffen. In 6 boringen zijn oeverafzettingen aangetroffen. Voor deze oeverafzettingen geldt een hoge archeologische verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd. In de overige boringen zijn geul- en/of beddingafzettingen aangetroffen. Voor deze afzettingen geldt een hoge archeologische verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen uit de Bronstijd tot en met de Nieuwe tijd.

In het plangebied zijn in boringen 1 en 12 enkele spikkels houtskool in de oeverafzettingen aangetroffen. Aangezien er verder geen archeologische indicatoren in deze boring zijn aangetroffen, kan er geen uitspraak over de datering van deze archeologische resten gedaan worden. In de oeverafzettingen zijn geen cultuurlagen aangetroffen, maar de oeverafzettingen in boringen 1 en 2 zijn ontkalkt en bevatten een humeus traject. Dit wijst erop dat de top van de oeverafzettingen nog grotendeels intact is en er een periode van rust in de sedimentatie is geweest, waarin de oeverafzettingen bewoonbaar zijn geweest. De oeverafzettingen in boringen 12 en 15 zijn kalkrijk, wat erop wijst dat de top verstoord, dan wel verdwenen is. Mogelijk zijn er wel nog dieper ingegraven sporen aanwezig. In het overige deel van het plangebied zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

- Op basis van de ligging van het plangebied op de Jutphase stroomgordel en de datering daarvan, gold een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Deze vindplaatsen worden op de stroomgordelafzettingen van de Jutphase stroomgordel verwacht.
- Archeologische resten kunnen van direct onder de bouwvoor tot op een dieper niveau (ca 1,5 m -Mv) verwacht worden.
- Tijdens het veldonderzoek zijn de verwachte stroomgordelafzettingen aangetroffen. De stroomgordelafzettingen bestaan uit oever-, geul- en beddingafzettingen.
- Tijdens het veldonderzoek zijn in boringen 1 en 12 enkele spikkels houtskool in de oeverafzettingen (resp. 0,7-0,9 m –Mv en 0,45-0,8 m –Mv) aangetroffen. In de overige boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Tijdens het onderzoek zijn in het plangebied (in boringen 1 en 12) enkele spikkels houtskool in de oeverafzettingen aangetroffen. Aangezien er verder geen archeologische indicatoren in deze boring zijn aangetroffen, kan er geen uitspraak over de datering van deze archeologische resten gedaan worden. In het overige deel van het plangebied zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats aangetroffen.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het onderzoek wordt aanbevolen in de op figuur 2 aangegeven zones, rondom boringen 1 en 12, archeologische maatregelen te treffen. Aanbevolen wordt om geen bodemingrepen in deze zones uit te voeren. Indien wel bodemingrepen in deze zone gepland worden, wordt aanbevolen om een aanvullend onderzoek in de vorm van een waarderend booronderzoek uit te laten voeren.

Voor het overige deel van het plangebied worden geen archeologische maatregelen noodzakelijk geacht.

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt de gemeente Nieuwegein een selectiebesluit.

- *contactpersoon overheid:* drs. E. Sleijpen (gemeentearcheoloog)
- *contactpersoon RAAP:* drs. S. Warning (projectleider)

Literatuur

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Warning, S., 2010. Plangebied Heemstedsekanaaldijk/Overeindseweg, gemeente Nieuwegein: archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-rapport 2046*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Gebruikte afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische MonumentenKaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CHS	Cultuurhistorische HoofdStructuur
CMA	Centraal Monumenten Archief
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
IVO(-P)	Inventariserend VeldOnderzoek (Proefsleuven)
KICH	KennisInfrastructuur CultuurHistorie
KLIC	Kabels en Leidingen Informatie Centrum
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvE	Programma van Eisen
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
TNO	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Ligging van het plangebied (zwart) met ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw) op de IKAW; inzet: ligging in Nederland.

Figuur 2. Resultaten veldonderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen

Archeologische perioden					
Tijdperk				Datering	
Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)					
Nieuwe tijd	B			1795	
	A			1650	
Middeleeuwen	Laat			1500	
	Vol			1250	
	Vroeg	Ottoons			1050
		Karolingisch			900
		Merovingisch laat			725
		Merovingisch vroeg			525
					450
Romeinse tijd	Laat			270	
	Midden			70 na Chr.	
	Vroeg			15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat			250
		Midden			500
		Vroeg			800
	Bronstijd	Laat			1100
		Midden			1800
		Vroeg			2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat			2850
		Midden			4200
		Vroeg			4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat			6450
		Midden			8640
		Vroeg			9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat			12.500
		Jong B			16.000
		Jong A			35.000
Midden			250.000		
Oud					

tabel1 standaard Archeologisch RAAP 2010

tabel1_standdaard_Archeologisch_RAAP_2010

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen